

РОЗДІЛ 5. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

АНАЛІЗ ВЛАСНИХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ
РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВANALYSIS OF OWN SOURCES
OF SMALL ENTERPRISES DEVELOPMENT FINANCING

Стаття присвячена проблематиці фінансового забезпечення розвитку малих підприємств за рахунок власних джерел. Проаналізовано стан та тенденції інвестиційної діяльності в порівнянні з темпами зміни основного джерела власних ресурсів – прибутку. Визначено роль амортизації як джерела фінансування малих підприємств. Розглянуто можливості застосування амортизаційної премії відносно дорогих об'єктів основних засобів. Окреслено основні проблемні моменти та перспективи формування власних ресурсів для фінансового забезпечення розвитку малих підприємств.

Ключові слова: фінансове забезпечення малих підприємств, власні джерела фінансування, прибуток малих підприємств.

Стаття посвящена проблематике финансового обеспечения развития малых предприятий за счет собственных источников. Проанализировано состояние и тенденции инвестиционной деятельности по сравнению с темпами изменения основного источника собственных ресурсов - прибыли. Определена роль амортизации как источника финансирования малых предприятий. Рас-

смотрены возможности применения амортизационной премии для дорогих объектов основных средств. Определены основные проблемные моменты и перспективы формирования собственных ресурсов для финансового обеспечения развития малых предприятий.

Ключевые слова: финансовое обеспечение малых предприятий, собственные источники финансирования, прибыль малых предприятий.

The article is devoted to the problems of small enterprises development financial support at the expense of their own sources. The state and trends of investment activity in comparison with changes in the main source of own resources – profit – are analysed. The role of depreciation as a source of financing for small enterprises is determined. The possibility of using the depreciation bonus for expensive objects of fixed assets is considered. The main problems and perspectives of forming own resources for the financial support of small enterprises development are outlined.

Key words: small enterprises financial support, own financing sources, profit of small enterprises.

УДК 336:63

Лозінська Ж.П.

аспірант

Уманський національний університет
садівництва

Постановка проблеми. Роль підприємництва, як ключового чинника економічної активності, підтверджується його місцем в економіці більшості розвинених країн, де частка малих та середніх підприємств в обсязі виробленого валового внутрішнього продукту в середньому становить понад 50-60%. У нашій країні підприємництво розвивається досить швидкими темпами, однак, незважаючи на це, спостерігається деяке зниження активності, пов'язане, перш за все, з проблемою фінансового забезпечення та пошуком фінансово-кредитної підтримки.

Розуміння ролі малого підприємництва вимагає чіткого уявлення про те, яке місце воно займає в національній економіці і які його відмінні риси. Значення малого підприємництва в ринковій економіці є великим: це її суттєва структурна частина та інтегральний елемент конкурентного ринкового механізму. Малий бізнес мобілізує значні фінансові, виробничі, сировинні та трудові ресурси населення. Крім того, він утворює найбільш розгалужену мережу підприємств, що діють в основному на місцевих ринках і безпосередньо пов'язаних з масовим споживанням товарів і послуг. Оперативно реагуючи на зміну ринкової кон'юнктури, він надає економіці необхідну гнучкість. Ця риса

малого підприємництва відіграє особливу роль в силу швидкої індивідуалізації та диференціації споживчого попиту, зростання номенклатури товарів, послуг і наближення їх до споживача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування системи фінансового забезпечення малого бізнесу досліджується багатьма вченими. Значний внесок у висвітлення різних теоретичних і практичних аспектів даного питання зробили такі вітчизняні вчені, як: П.Ю. Буряк, М.Д. Білик, О.М. Біломістний, З.С. Варналій, О.В. Крохмаль, М.І. Крупка, С.К. Реверчук, Р.А. Слав'юк.

Постановка завдання. Незважаючи на те, що проблема розвитку малого підприємництва отримала досить широке відображення в науковій літературі, питання фінансового забезпечення підприємства вимагають подальшого дослідження. З огляду на це, завданням даного наукового дослідження є аналіз власних джерел фінансування розвитку, оскільки вони є найбільш доступними для малих підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансове забезпечення підприємництва це сукупність принципів і методів, форм і умов фінансування підприємства. У свою чергу, фінансування

є способом фінансового забезпечення підприємництва, задоволення потреб у фінансових ресурсах.

Зазвичай говорять про три групи джерел фінансових ресурсів підприємств: 1) власні (первісні внески засновників підприємства і накопичення за рахунок результатів господарської діяльності); 2) мобілізовані на фінансовому ринку; 3) інші залучені джерела (формується за рахунок бюджетних асигнувань, мобілізації власних ресурсів у будівництві, страхових відшкодувань, коштів пайової участі, доходів від придбаних цінних паперів і інших фінансових активів, доходів від реалізації невикористаного майна).

Як вважають науковці, для малих підприємств найбільш доступним є використання власних джерел фінансових ресурсів, тобто використання методів самофінансування за рахунок чистого прибутку підприємства, амортизації, прихованого фінансування [2].

У контексті розгляду проблематики фінансового забезпечення, на нашу думку, слід виділяти дві категорії фінансування за рахунок власних фінансових ресурсів: 1) фінансове забезпечення опе-

раційної діяльності малого підприємства – передбачає покриття за рахунок одержуваних доходів витрат основної діяльності суб'єкта господарювання, а також одержання запланованого рівня прибутку; 2) фінансове забезпечення розвитку малого підприємства поняття, яке включає механізми самоокупності та самофінансування – фінансування операційної, фінансової та інвестиційної діяльності в необхідних для розширеного відтворення обсягах. Якщо в першому випадку йде мова про покриття витрат, одержання прибутку, то в другому – наголос робиться на достатності власних фінансових ресурсів для забезпечення роботи підприємства на умовах самофінансування. І в такому ракурсі, на нашу думку, проблематика фінансового забезпечення матиме загальноєкономічне значення. Саме тому друге поняття фінансового забезпечення малих підприємств і взято за основу подальшого дослідження.

Умови фінансового забезпечення розвитку малих підприємств передбачають достатність фінансових ресурсів на фінансування, перш за все, капітальних вкладень. Як свідчать дані табл. 1,

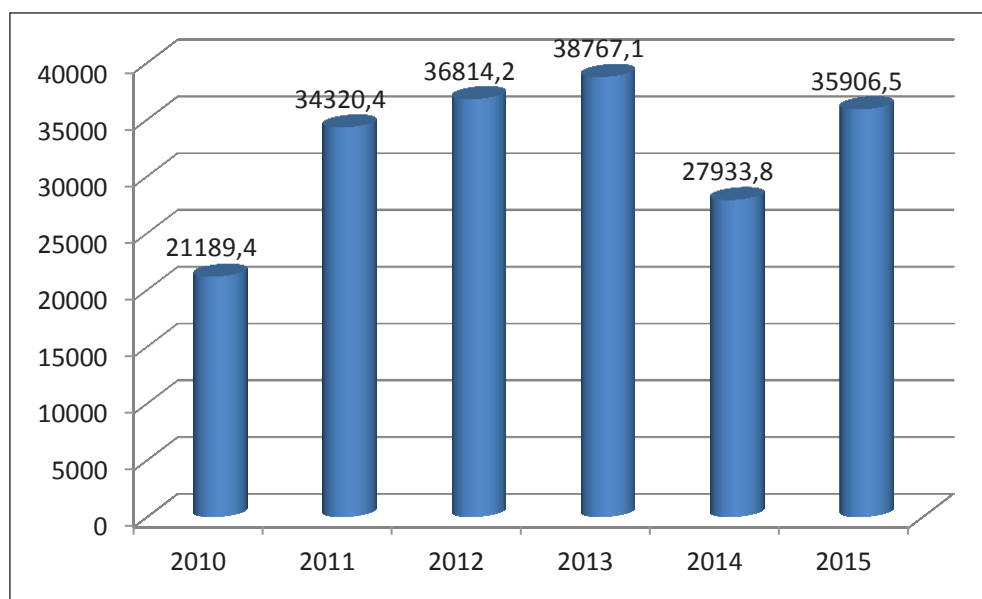

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій малих підприємств, 2010-2015 рр., млн грн

рис. 1, динаміка капітальних вкладень малих підприємств в Україні має позитивну тенденцію зростання.

Найбільший рівень інвестиційної активності малих підприємств спостерігався у 2013 р., після чого відбувся різкий спад показника капітальних інвестицій у 2014 р.

Найбільш суттєвим власним джерелом фінансування капітальних інвестицій є прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства після розрахунків із

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій малих підприємств, 2010-2015 рр., млн грн

Роки	Капітальні інвестиції у матеріальні активи		Капітальні інвестиції у нематеріальні активи		Разом	
	малі підприємства	з них мікропідприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2010	20846,3	6419,8	343,1	91,6	21189,4	6511,4
2011	33463,5	7235,9	856,9	166,1	34320,4	7402,0
2012	36135,5	11946,9	678,7	145,3	36814,2	12092,2
2013	38115,1	9145,8	652,0	138,4	38767,1	9284,2
2014	27448,9	8604,0	484,9	77,5	27933,8	8681,5
2015	35222,9	9607,8	683,6	160	35906,5	9767,8

державними, податковими, банківськими установами тощо. Динаміка фінансового результату діяльності малих підприємств до оподаткування наведена в табл. 2.

Як свідчать дані табл. 1, можливості фінансування за рахунок власного капіталу у вигляді прибутку мають не всі суб'єкти малого бізнесу. Частка підприємств, результат діяльності яких позитивний (прибуток), впродовж досліджуваного періоду становила 59-72%. Слід відзначити стійку позитивну тенденцію щорічного зростання частки підприємств, що одержали позитивний фінансовий результат, а також суми прибутку як потенційного джерела фінансового забезпечення (рис. 2).

Покращення ситуації із забезпеченням

власними джерелами фінансування малих підприємств найбільш яскраво ілюструє динаміка показника прибутку в розрахунку на одне мале підприємство, що одержало позитивний фінансовий результат (рис. 3). Як видно з рисунку 3, впродовж

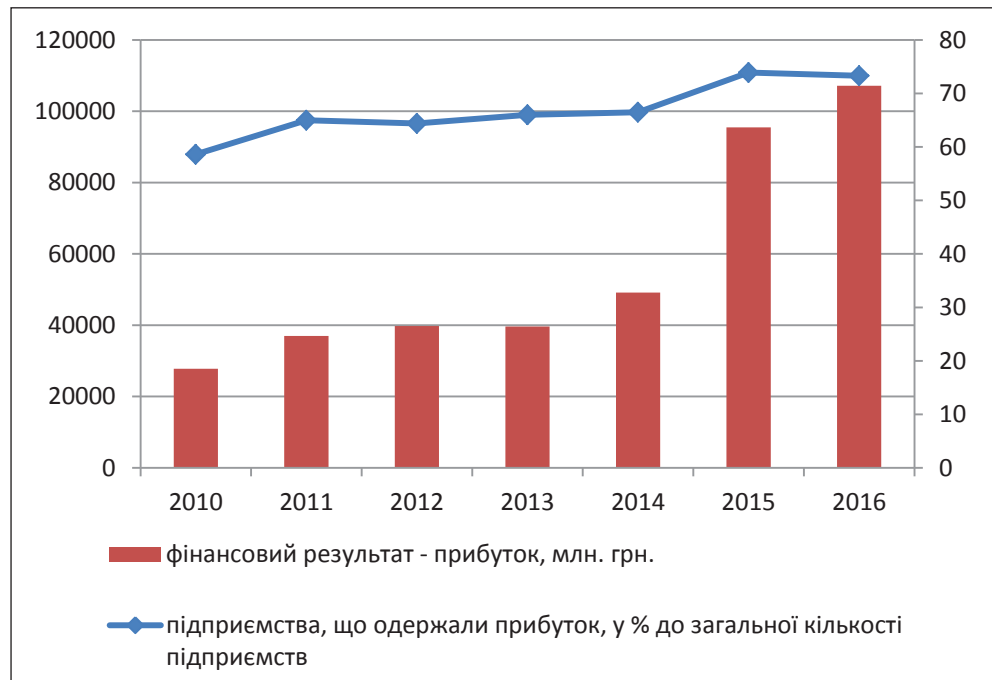

Рис. 2. Динаміка нарощення фінансової бази забезпечення розвитку малих підприємств за рахунок власних джерел, 2010-2016 рр.

Таблиця 2

Динаміка фінансового результату діяльності малих підприємств

Роки	Суб'єкти малого підприємництва	Фінансовий результат до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
2010	малі підприємства	-15647,1	58,6	27770	41,4	43417,1
	у тому числі мікропідприємства	-13898,9	58,4	8966,8	41,6	22865,7
2011	малі підприємства	-5057,3	65,0	36975,6	35,0	42032,9
	у тому числі мікропідприємства	-8708,3	65,1	12788,1	34,9	21496,4
2012	малі підприємства	-9254	64,4	39794,1	35,6	49048,1
	у тому числі мікропідприємства	-12825,5	64,2	14174,6	35,8	27000,1
2013	малі підприємства	-25057,9	66,0	39641	34,0	64699
	у тому числі мікропідприємства	-25038,3	66,1	15030	33,9	40068
2014	малі підприємства	-175262	66,5	49156	33,5	224419
	у тому числі мікропідприємства	-100967	66,9	18698	33,1	119665
2015	малі підприємства	-111906	73,9	95483	26,1	207389
	у тому числі мікропідприємства	-57964,7	73,6	33106	26,4	91070,7
2016	малі підприємства	-24859,7	73,3	107170	26,7	132029,7
	у тому числі мікропідприємства	-35262,4	72,3	37910,6	27,7	73173

досліджуваного періоду цей показник зріс майже у 4 рази, причому найбільші темпи зростання спостерігалися в останні 3 роки: у 2014р. сума прибутку на одне підприємство збільшилася на 41,7% у порівнянні з попереднім роком, у 2015 р. – на 73,1%, у 2016 р. – на 27,4%.

Водночас слід зазначити, що незважаючи на позитивні тенденції в динаміці, обсяг прибутку, що отримують малі підприємства, залишається незначним.

Як показали результати порівняння темпів росту прибутку та капітальних інвестицій (табл. 3), на початку досліджуваного періоду темпи зростання фінансових результатів були нижчими, аніж темпи збільшення капітальних інвестицій. Це дає підстави стверджувати, що в цей період суб'єктами малого підприємництва більш активно використовувались інші джерела фінансування інвестицій кредитування, цільове фінансування тощо). У 2014-2015 рр. тенденція змінилася і темпи зростання показника прибутковості значно перевищили темпи зростання капітальних інвестицій.

Водночас рис. 4, що ілюструє дані табл. 3, чітко вказує на певну закономірність: суттєве зростання обсягів прибутку з 2013 р. супроводжується збіль-

шенням капітальних інвестицій у 2014-2015 рр. Це ще раз підтверджує важливу роль прибутку як джерела фінансування розвитку малих підприємств.

Для активізації процесів спрямування прибутку на розвиток малих підприємств важливою є участь держави. У цьому аспекті заслуговують на увагу рекомендації щодо пільгового оподаткування прибутку, сформульовані у праці [2, с. 49]:

1. Зменшення податку на прибуток на суму прибутку, що використовується на фінансування, реконструкцію та модернізацію активної частини основних фондів Так ланцюгова реакція «зниження податкового тягаря → зростання чистого прибутку і відповідно збільшення внутрішніх фінансових ресурсів суб'єктів господарювання → підвищення рентабельності інвестиційних проектів» каталізує інвестиційну діяльність і створить реальні умови для зростання сукупного доходу, що у свою чергу призведе до поповнення бюджету, що в перспективі дозволить державі спрямовувати додаткові кошти на реалізацію державних інвестиційних програм.

2. Зменшення оподаткованого прибутку (до 20% від суми балансового прибутку) за умови використання прибутку на збільшення власних оборотних коштів.

В умовах невисоких фінансових результатів, а також збитковості діяльності, важливим джерелом фінансування можуть стати амортизаційні відрахування. Що стосується амортизації як джерела фінансування малих підприємств, то тут думки вчених відрізняються. Так, наприклад, О.О. Кундицький не розглядає амортизаційні відрахування,

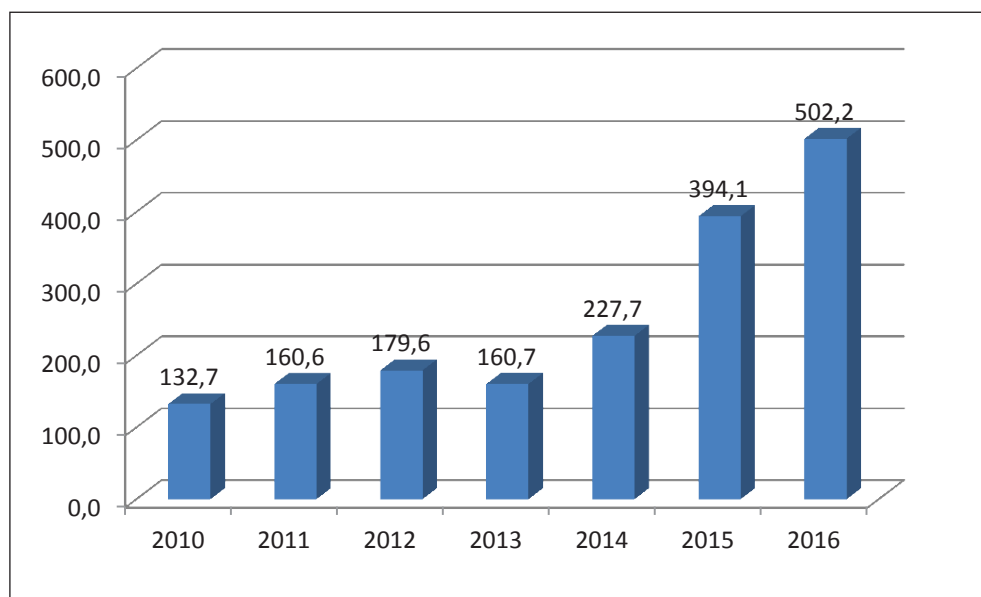

Рис. 3. Динаміка прибутку на одне мале підприємство у 2010-2016 рр., тис. грн

Таблиця 3

Темпи зміни фінансових результатів та капітальних інвестицій малих підприємств

Роки	Прибуток на одне мале підприємство		Капітальні інвестиції на одне мале підприємство	
	тис. грн	темп росту,%	тис. грн	темп росту,%
2010	132,7		59,3	
2011	160,6	121,0	96,9	163,3
2012	179,6	111,9	107,0	110,5
2013	160,7	89,5	103,7	96,9
2014	227,7	141,7	86,1	83,0
2015	394,1	173,1	109,5	127,3

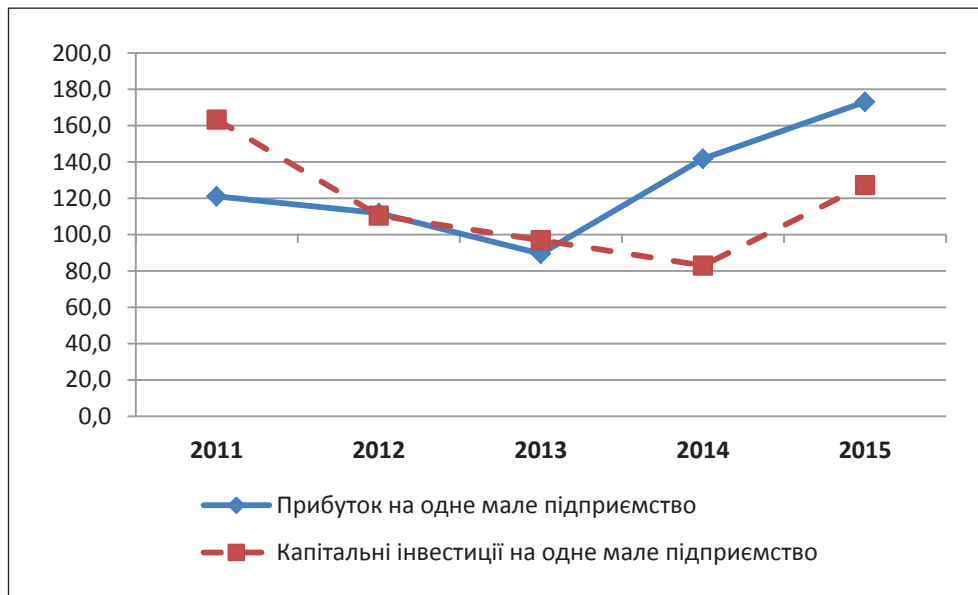

Рис. 4. Співвідношення темпів зростання прибутку та капітальних інвестицій малих підприємств

як внутрішнє джерело власних фінансових ресурсів для малого підприємства. На думку науковця, їх доречно прирівнювати до валового прибутку, оскільки вони є відшкодуванням раніше витрачених прибутків підприємства на створення й придбання позабігових активів, що амортизуються [3, с. 49].

З іншого боку, в праці [4] автори зазначають, що застосування амортизаційної премії відносно дорогих об'єктів основних засобів дозволить значно знизити поточні платежі з податку на прибуток і відповідно вивільнити додаткові кошти для цілей самофінансування. Водночас слід зазначити, що така закономірність діє лише стосовно дорогих основних засобів, тоді, як для недорогих об'єктів амортизаційна премія принесе незначну вигоду і при цьому значно збільшить обсяг роботи бухгалтерії підприємства.

У цілому адекватна амортизаційна політика за певних умов може сприяти вивільненню коштів, що перевищують витрати на здійснені інвестиції. Даний факт відомий, як ефект Логмана-Рухті (Lohmann-Ruchti), який зводиться до того, що в умовах постійних темпів зростання інвестицій при використанні лінійної амортизації співвідношення між ними буде мати вигляд:

$$DA_i / IC_i = ((1 - (1 + g) \cdot n) / g) \cdot n,$$

де: g – постійний темп зростання; n – термін корисної служби активів, що амортизуються; DA_i – амортизаційні відрахування в період i ; IC_i – інвестиції в період i .

У таблиці 4 представлений розрахунок співвідношення між амортизацією і інвестиціями для різних темпів зростання і термінів їх корисного використання.

Таблиця 4

Залежність між амортизаційними відрахуваннями і інвестиціями, % [4]

Темп зростання g , %	Термін n , років			
	5	10	15	20
3	92	85	80	74
5	87	77	69	62
7	82	70	61	53
10	76	61	51	43

Як впливає з наведеної таблиці, підприємство, термін корисної служби активів якого становить 15 років, а темп зростання інвестицій - 5% на рік, може фінансувати 69% обсягу інвестицій за рахунок амортизаційних відрахувань. Відповідно решта (31%) повинна бути профінансована за рахунок нерозподіленого прибутку та / або зовнішніх джерел.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з вищесказаного, можна дійти висновку, що на сьогоднішній день у малих підприємств є достатньо можливостей для самофінансування. Уміння використовувати їх повною мірою служить запорукою успіху. До того ж орієнтація господарюючих суб'єктів на власні джерела фінансування є найменш ризиковим способом отримання коштів, що представляє самофінансування у найвигіднішому світлі в умовах світової фінансової кризи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва [Статистичний збірник] / Державна служба статистики України. – 2016. – 513 с.
2. Говорушко Т. А. Концепція фінансового забезпечення малих промислових підприємств

[Електронний ресурс] / Т. А. Говорущо // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 4. – С. 100-104. Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/315/1/frv2010.pdf>

3. Кундицький О. О. Роль внутрішніх джерел у фінансовому забезпеченні діяльності малих підприємств [Електронний ресурс] / О. О. Кундицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2010. – № 7/2016. – Ч.2. – С. 48-51. Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_2_2016ua/14.pdf

4. Соколович А.Е. Современные источники самофинансирования коммерческих предприятий [Електронний ресурс] / А.Е. Соколович. Режим доступу: <http://pandia.ru/text/78/388/43715.php>

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy (2016) Diialnist subiektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikro-pidpriemnytstva. [Activities of large, medium, small and microenterprises], Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.

2. Hovorushko T. A. (2010) Kontseptsiiia finansovoho zabezpechennia malykh promyslovykh pidpriemstv [Concept of small industrial enterprises financial support] *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini pidpriemstv* [Formation of market relations in Ukraine] vol. no. 4., pp. 100-104. Available at: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/315/1/frv2010.pdf> (accessed 20 July 2017).

3. Kundytskyi O. O. (2010) Rol vnutrishnikh dzherel u finansovomu zabezpechenni diialnosti malykh pidpriemstv [Role of internal sources in financial support of small businesses] *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* [Scientific herald of Uzhgorod National University] vol. no. 7/2016. Ch.2. pp. 48-51. Available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_2_2016ua/14.pdf (accessed 22 July 2017).

4. Sokolovich A.E. (2010) Sovremennye istochniki samofinansirovaniya kommercheskikh predpriyatii [Modern sources of self-financing of commercial enterprises] Available at: <http://pandia.ru/text/78/388/43715.php> (accessed 20 July 2017).

Lozinska Zh.P.

Postgraduate Student,

Uman National University of Horticulture

ANALYSIS OF OWN SOURCES OF SMALL ENTERPRISES DEVELOPMENT FINANCING

The article is devoted to the problems of financial support of the small enterprises' development at the expense of their own sources. Two categories of financing at the expense of own financial resources are allocated: 1) financial support of small enterprise's operational activity; 2) financial support of the small enterprise's development, which includes mechanisms of self-sustainment and self-financing. The second notion of the small enterprises' financial provision is taken as the basis for further research.

The analysis of dynamics of small enterprises' capital investments in 2010–2015 is carried out. The indicators of profit for one small enterprise and capital investments for one enterprise are determined. Based on the analysis of these indicators, the improvement of the situation with the small enterprises financing is revealed: during the investigated period, the profit index for one small business increased almost 4 times, with the highest growth rates over the past 3 years.

A comparison of the growth rates of profit and capital investment of small enterprises in Ukraine is conducted. The pattern is revealed: the significant growth of profit volumes from 2013 is accompanied by an increase in capital investments in 2014–2015. This reaffirms the important role of profit as a source of financing for the small enterprises' development.

The role of depreciation as a source of financing for small enterprises is determined. The possibility of using the depreciation bonus for expensive objects of fixed assets is considered, which allows significantly reducing current payments from income tax and, accordingly, releasing additional funds for self-financing purposes.

According to research results, it is concluded that small enterprises have sufficient opportunities for self-financing. The advantage is that the targeting of business entities to their own sources of funding is the least risky way to obtain funds.